

FREmtidens Synstolking (FRES)

Sluttrapport FRES-prosjektet

Prosjektnavn:	FREmtidens Synstolking
Prosjektperiode:	01.01.2013 – 31.12.2014
Virksomhetsområde:	Rehabilitering
Prosjektnummer:	2012/3/0282
Søkerorganisasjon:	Norges Blindforbund
Skrevet av:	Magne Lunde
Sist oppdatert:	19.12.2014

Prosjektet er støttet av:

MediaLT
Jerikoveien 22
1067 Oslo
Tlf: 21538010
E-post: info@medialt.no
www.medialt.no

Forord

I 2000 var jeg med på den første forhåndsinnspilte synstolkingen her i Norge. Den ble gjort i samarbeid med Asgeir Borgemoen, som hadde hovedrollen i NRK-serien Fritt fram. Siden da har MediaLT jobbet hardt for å etablere synstolking som en tjeneste. FRES-prosjektet har gitt dette arbeidet god drahjelp. Noe som vil komme tydelig fram i denne rapporten, og som vi er veldig takknemlige for.

Rapporten redegjør for bakgrunnen for prosjektet, hva som er gjennomført og hvilke mål som er oppnådd. Prosjektet hører til virksomhetsområdet rehabilitering, men har også i stor grad vært et forsknings- og utviklingsprosjekt. En omfattende arbeidsinnsats er lagt ned i prosjektet, som har hatt en varighet på to år (01.01.2013 – 31.12.2014). MediaLT har ledet arbeidet, men vi har hatt med oss gode støttespillere:

- Kari Anne Flaa, Norges blindforbund
- Christian Jensen og Ida Utne Norges Blindforbunds Ungdom
- Siri Antonsen, NRK
- Erik Zmuda, Film & Kino

Trond Ausland (leder av synstolk teamet i MediaLT) har vært prosjektleder. Trond er den personen i Norge som kan mest om synstolking, og hans innsats har vært helt avgjørende for den plassen synstolking har i Norge i dag. Trond er kunnskapsrik, systematisk og grundig i alt han foretar seg. Noe FRES-prosjektet har hatt stor nytte av. Min gode arbeidskollega gjennom mange år Morten Tollefsen har også bidratt aktivt til de gode resultatene i prosjektet. Få om noen kan måle seg med den kompetansen Morten har om fagområdet teknologi og universell utforming. For meg som prosjektansvarlig (og for alle andre som jobber med prosjekter på dette området) er hans skarpe tanke og faglige tyngde gull verdt. En stor takk går også til mine gode kollegaer Cathy Kalvenes og Roar Nordby, som har vært gode støttespillere i prosjektet.

I snart 20 år har vi samarbeidet med Norges Blindforbund om prosjekter i Extrastiftelsens regi. Flere av disse prosjektene har handlet om synstolking. Vi setter stor pris på og er veldig takknemlige for muligheten til å gjennomføre prosjekter på vegne av blindforbundet. Takk for den tilliten dere viser oss. Spesielt ønsker vi å rette en takk til Kari Anne Flaa. Takk for hyggelig og godt samarbeid gjennom flere år, og for den faglige støttespilleren du er. Takk også til Ida Utne og Christian Jensen i Norges Blindforbunds Ungdom, Som begge har bidratt med verdifulle innspill i prosjektet.

Erik Zmuda i Film & Kino har vært og er en av de viktigste talsmennene for synstolking i Norge. Hans engasjement for synstolking har vært en viktig døråpner for å få gjennomslag for synstolking innen norsk film. Film & Kino har støttet hele 31 av de 35 filmene som til nå er synstolket i Norge. En stor takk går til Erik for godt samarbeid og for den betydningen han har hatt for synstolking av norsk film. Siri Antonsen ble høsten 2014 NRKs første tilgjengelighetssjef. Noe bedre valg kunne ikke NRK ha gjort. Samtidig besluttet også NRK å starte med synstolking. Vi gleder oss til å fortsette det gode samarbeidet med Siri, og takker for hennes gode innsats og store engasjement for synstolking i Norge.

Magne Lunde (prosjektansvarlig)

Oslo, 15. desember 2014

Sammendrag

Tilbudet av synstolking i Norge ligger langt bak land det er naturlig å sammenligne med. DVD-film er det eneste område der synstolking har fått et visst gjennomslag. Derfor var hovedmålet i FRES-prosjektet å legge grunnlaget for at synstolking fikk gjennomslag på nye arenaer som kino, TV og internett, og at tilbudet av synstolket norsk film økes. Alle aktivitetene i prosjektet har vært rettet inn mot å ruste opp fagområdet for å sikre en livskraftig og bærekraftig situasjon for synstolking i årene som kommer. Dette har vært gjort gjennom å:

- Ta i bruk og sikre kompetanse om profesjonelt utstyr.
- Bygge opp sertifiserende opplæring/kursing på fagområdet og utdanne nye synstolkere.
- Finne fram til gode anbefalinger/løsninger for synstolking på viktige samfunnsområder som film, TV, kino og internett.

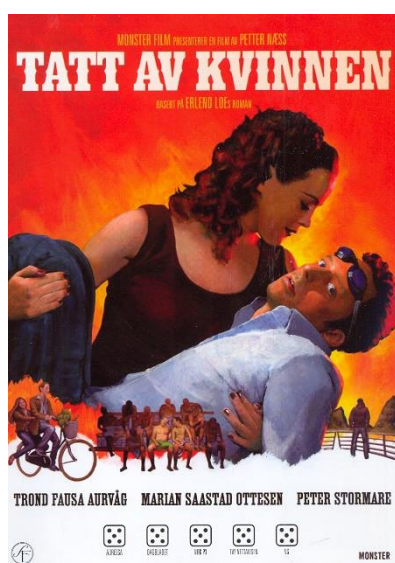
Hovedmålet i prosjektet er nådd. Synstolking har fått gjennomslag på nye arenaer som kino og TV. Et godt grunnlag for synstolking på internett er lagt. Utsiktene er gode for en varig støtteordning til synstolking av norsk film. Fortsatt er imidlertid mye ugjort i forhold til synstolking i Norge, og vi ligger bak land det er naturlig å sammenligne med. MediaLT vil i samarbeid med Norges Blindeforbund utnytte resultatene i FRES-prosjektet for å fortsette arbeidet med å ta igjen så mye som mulig av dette forspranget. Noe vi mener FRES-prosjektet har lagt et godt grunnlag for.

Innhold

Forord	2
Sammendrag	3
1 Bakgrunn	5
2 Prosjektgjennomføring/metode.....	6
2.1 Ta i bruk profesjonelle verktøy for produksjon av synstolking	6
2.2 Etablere et sertifiserende kurs i synstolking	7
2.3 Legge grunnlaget for synstolking på kino.....	8
2.4 Samarbeide med NRK om å få til synstolking på TV.....	9
2.5 Utvide tilbudet av synstolking av levende bilder på internett	14
2.6 Legge grunnlaget for varige ordninger som sikrer at all ny norsk film synstolkes.	15
3 Resultater og resultatvurdering	16
3.1 Nytteverdi.....	17
3.2 Erfaringer og kunnskap.....	18
3.3 Utnyttelse av resultater.....	18
3.4 Overføringsverdi og distribusjon av resultater	19
4 Oppsummering og videre planer.....	19
5 Referanser	21

1 Bakgrunn

Tilbudet av synstolking i Norge ligger langt bak land det er naturlig å sammenligne med. For å ta igjen noe av dette forspranget, tok MediaLT i samarbeid med Norges Blindforbund initiativet til prosjektet FREntidens Synstolking (FRES-prosjektet). Norge kom sent i gang med synstolking. Det er noe av årsaken til det mangelfulle tilbudet. Grunnlaget for oppstarten av arbeidet ble lagt i flere tidligere prosjekter støttet av Extrastiftelsen. I SVEIP-prosjektet[1] ble den første synstolkede produksjonen laget i 2000 (videoboken Fritt fram for Asgeir) [2]. Noen år etter ble arbeidet fulgt opp i Lydtekst-prosjektet[3]. I dette prosjektet ble de første synstolkene utdannet og den første synstolkede norske filmen (Tatt av kvinnen)[4] produsert.

Fram til FRES-prosjektets oppstart i 2013 var DVD-film det eneste område der synstolking hadde fått et visst gjennomslag.

Derfor var hovedtema for prosjektet synstolking på nye arenaer. Problemstillingen reiste spørsmålet om hva som skulle til for å få gjennomslag for synstolking på disse arenaene. Prosjektets målsetning og aktiviteter ble definert med denne problemstillingen for øye. Hovedmålet i prosjektet var:

Legge grunnlaget for at synstolking får gjennomslag på nye arenaer som kino, TV og internett, og at tilbudet av synstolket norsk film økes

Hovedmålet hadde følgende delmål/milepæler:

1. Ta i bruk profesjonelle verktøy for produksjon av synstolking.
2. Etablere et sertifiserende kurs i synstolking
3. Legge grunnlaget for synstolking på kino.

4. Samarbeide med NRK om å få til synstolking på TV.
5. Utvide tilbudet av synstolking av levende bilder på internett.
6. Legge grunnlaget for varige ordninger som sikrer at all ny norsk film synstolkes.

Disse delmålene samsvarte med prosjektets hovedaktiviteter. Framdriftsplanen la opp til at delmål 1 og 2 utgjorde hovedaktiviteten i år 1 (2013), mens år 2 (2014) i all hovedsak ble viet til delmål 3, 4 og 5. Delmål 6 var en pågående aktivitet gjennom hele prosjektet. Prosjektet er gjennomført uten vesentlige avvik fra framdriftsplanen. Prosjektet ble planlagt fullfinansiert av Extrastiftelsen, hvorav lønn til gjennomføring av aktivitetene utgjorde hoveddelen av de totale prosjektkostnadene. Tanken var imidlertid at prosjektet skulle generere ny aktivitet og stimulere til egeninnsats. Noe også prosjektet har ført til.

Primærmålgruppen har vært synshemmede. 160.000 mennesker er blinde eller svaksynte i Norge. Mer enn tusen er helt blinde.

Et hovedskille i synstolking går mellom forhåndsinnspilt og live synstolking. Dette prosjektet har konsentrert seg om forhåndsinnspilt synstolking. Derfor ble også områdene film, kino, TV og internett prioritert. Vi både håper og tror at disse områdene på sikt også vil bane vei for live synstolking.

2 Prosjektgjennomføring/metode

Nedenfor redegjøres det for gjennomført arbeid.

2.1 Ta i bruk profesjonelle verktøy for produksjon av synstolking

Før FRES-prosjektets oppstart ble rimelige verktøy for videoredigering anvendt for å produsere synstolking. De profesjonelle verktøyene var for kostbare til at det var økonomisk forsvarlig å kjøpe de inn. Derfor ble både investeringskostnaden og tidsbruken lagt inn i prosjektet. Dette var også viktig for at nye synstolker kunne ta i bruk disse verktøyene (jamfør underkapittel 2.2).

Vi startet med å innhente informasjon om profesjonelle verktøy, og med å etablere kontakt med ulike leverandører. Erfaringer med verktøyene ble drøftet med de miljøene vi besøkte under studieturen til London i april 2013[5]. Tre verktøy pekte seg ut:

- Starfish
- Adept
- Fingertext AudioDescription Editor

De tre verktøyene ble nøye vurdert. Etter en totalvurdering av både funksjonalitet, kvalitet, brukervennlighet og pris landet valget på Starfish. To lisenser av programmet ble kjøpt inn. Programvaren ble for første gang tatt i bruk i forbindelse med det sertifiserende kurset i synstolking i september 2013[6]. I forkant av kurset satte vi oss grundig inn i verktøyet. På søknadstidspunktet ble Adept vurdert som det mest aktuelle alternativet. Et tidligere pristilbud på denne programvaren ble derfor lagt inn i budsjettet. På grunn av at Starfish var vesentlig rimeligere, frigjorde dette sårt tiltrengte ressurser i prosjektet. Noe det var et stort behov for i forhold til planleggingen og gjennomføringen av det sertifiserende kurset.

2.2 Etablere et sertifiserende kurs i synstolking

I Lydtekst-prosjektet[3] ble de første synstolkene utdannet. Det var helt nødvendig å utdanne nye synstolkere, dersom målsetningen om å få synstolking ut på nye arenaer skulle nås. Dessuten var det behov for å sikre at synstolkingen hadde god kvalitet. Derfor var etableringen av et sertifiserende kurs i synstolking en av hovedaktivitetene i 2013.

Tidlig i prosjektet ble det utviklet en fagplan[7]. I arbeidet benyttet vi våre erfaringer med utdanning av synstolker i Lydtekst-prosjektet[3], og de internasjonale erfaringene vi hadde samlet på området. Norges Blindforbund, Norges Blindforbunds Ungdom og NRK deltok også aktivt med sine innspill. Basert på fagplanen ble deretter selve kurset og testen utviklet. Veksler ble også trukket på tilsvarende arbeid fra andre prosjekter. Se spesielt:

- Tilrettelegging av Datakortet for blinde og svaksynte (Datakort-prosjektet)[8]
- Modul i IKT og tilgjengelighet (MIKT-prosjektet)[9]

I februar 2013 gikk vi ut med en invitasjon til å bli synstolk[10]. Følgende informasjonskanaler ble brukt:

- MediaLTs hjemmeside og nyhetsbrev
- Øvrige prosjektgruppedlemmers informasjonskanaler

- Informasjon på aktuelle læresteder
- Annonsering på aktuelle nettbaserte CV databaser for jobbsøkere

Den målrettede informasjonsspredningen gjorde at vi fikk godt kvalifiserte søkere. Ti personer ble innkalt til intervju. Alle ti var kvalifisert for jobben. Vi hadde derfor en krevende men hyggelig oppgave med å velge de fem personene som hadde best forutsetninger.

I september 2013 ble et fire ukers kurs gjennomført. Første uke besto av teori, mens de tre siste ukene var viet praktisk arbeid. Den praktiske delen var lagt opp som en svenneprøve, der kursdeltakerne gjorde ferdig en synstolket produksjon. Basert på fagplanen ble svennestykke vurdert på grunnlag av en på forhånd definert skala. Alle fem bestod svenneprøven med godt resultat[6].

I etterkant av kurset foretok vi både en intern og ekstern muntlig evaluering av det sertifiserende kurset. Generelt sett var tilbakemeldingene gode. Synstolkene synes det faglige innholdet var godt i kurset, og mente fagplanen var dekkende. En vurdering som var i tråd med vår interne gjennomgang av det sertifiserende kurset. Kursdeltakerne var derfor godt fornøyd med den teoretiske delen. Alle mente imidlertid den praktiske delen var for omfattende. Det ble for krevende å lære seg verktøyet for produksjon av synstolking, samtidig som de skulle ferdigstille en synstolket versjon av en norsk spillefilm. Tilbakemelding var derfor at omfanget av svenneprøven burde halveres til en produksjon på ca. 45 minutter. Et forslag den interne evalueringen også avdekket at var nødvendig. Konklusjonen var dermed at fagplan og testsystemet kan videreføres uendret, men at den praktiske delen av kurset tilpasses til en svenneprøve på ca., 45 minutter.

2.3 Legge grunnlaget for synstolking på kino

I prosjektet Film mellom ørene[11] ble et system for distribusjon av synstolking i kinosaler testet ut. Systemet baserte seg på infrarød overføring, som fortsatt er den mest utbredte

løøsningen internasjonalt. I FRES-prosjektet ble det avsatt midler til å kjøpe inn et slikt system. Vi så imidlertid tidlig i prosjektet at det var behov for å finne fram til mer framtidsrettede og brukervennlige systemer enn de som ble anvendt internasjonalt. Med basis i FRES-prosjektet tok vi derfor initiativet til innovative prosjekter på dette området:

- Synstolk nETT (SETT)[12]
- Synstolk nETT på kino (SETT på kino)[13]
- UNiverselt utformet FILM (UNIFILM)[14]

Rapporten Tekniske løsninger for distribusjon av synstolking[15] gir en samlet framstilling av aktuelle systemer på området. Disse prosjektene har ført til at Norge er et av de landene i verden som nå ligger lengst framme, når det gjelder moderne løsninger for distribusjon av synstolking i kinosaler. Det viste blant annet kinovisningen av filmen Blind vinteren 2014[16].

I skrivende stund peker systemer basert på avansert lydteknikk seg ut som de mest aktuelle. Den store fordelen med disse systemene er at de ikke krever noe fra kinoenes side. Synshemmede kan dermed gå på hvilken som helst kino i Norge å få med seg synstolkingen av ulike filmer. Dermed falt også behovet for å kjøpe inn et system for synstolking bort, og midlene kunne i stedet brukes for å styrke arbeidsinnsatsen i prosjektet. Arbeidet er oppsummert i delrapporten Synstolking på kino[17].

2.4 Samarbeide med NRK om å få til synstolking på TV

Synstolking på TV er utbredt i land det er naturlig å sammenligne med. England er det landet som har det største tilbudet. Derfor var det naturlig å innlede arbeidet med en studietur til England[5].

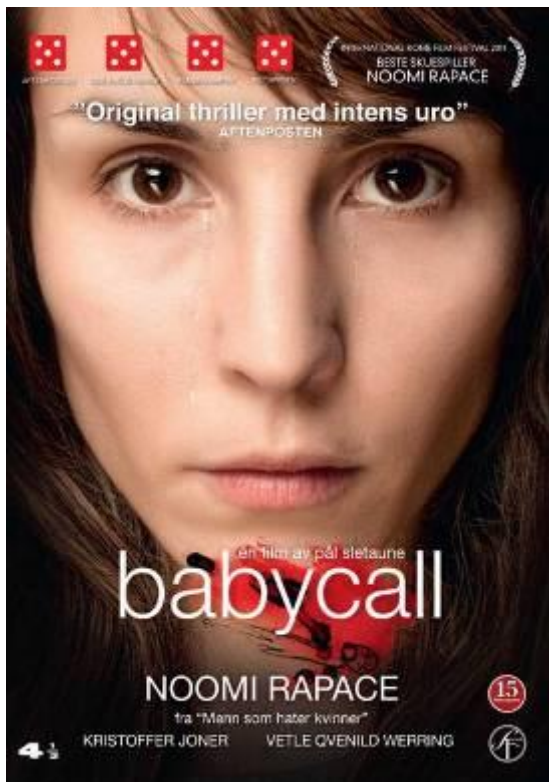

Dette som et startskudd for å høste av det arbeidet og de erfaringene som finnes internasjonalt på området, for deretter å kunne sette det inn i en norsk ramme. Vi ønsket å sikre oss kunnskap om følgende forhold:

- Hvordan synstolkingen teknisk sett bør distribueres for at løsningen skal bli best mulig for synshemmede
- Hvordan en slik tjeneste bør organiseres; ikke minst med tanke på at det bør være en målsetning at andre TV-kanaler enn NRK også tilbyr synstolking
- Hvilke TV-programmer som bør synstolkes

Med utgangspunkt i en internasjonal statusoppdatering besvarer rapporten Synstolking på TV[18] disse spørsmålene.

I skrivende stund står vi midt i et gjennombrudd for synstolking på TV. NRK besluttet høsten 2014 å tilby synstolking via sin nettløsning[19]. I oktober 2014 ble filmen Babycall lagt ut, og i tiden som kommer vil ytterligere tolv synstolkede norske filmer bli tilbudt.

Samtidig vedtok også NRK at alle nye internt produserte dramaserier skal synstolkes. Så langt vi kjenner til har imidlertid ingen andre norske TV selskaper planer om å tilby synstolking. Fortsatt ligger derfor Norge langt bak en hel rekke land det er naturlig å sammenligne med. Landene som har fått til mest på dette området, har valgt å innføre krav om at en viss andel av TV programmene må synstolkes. Sist ute var Sverige, som har vedtatt en opptrappingsplan med start fra og med 2014. Til tross for NRKs gode initiativ mener vi derfor nå at det er på høy tid at Norge følger etter, og at norske myndigheter gjør som i Sverige. Det vil si innføre prosentkrav og en årlig plan for opptrapping av kravene.

Det må sikres at ulike former for TV utstyr er tilgjengelig for synshemmede. Det hjelper lite å tilby synstolking, hvis utstyret er vanskelig å bruke for synshemmede. Derfor har The Federal Communications Commission (FCC) i USA vedtatt regler som stiller krav om at alle former for TV utstyr må være tilgjengelig for funksjonshemmede. Det er grunn til å håpe på at dette er starten på en utvikling der andre land følger opp med en tilsvarende lovgivning som i USA, og at tilpasninger utstyrproducenter gjør i USA også kommer andre land til gode. Vår anbefaling er at Diskriminerings- og Tilgjengelighetsloven utvides til å omfatte TV sektoren, og at Norge konkretiserer dette gjennom prosentkrav om synstolking og krav om at ulike former for TV utstyr må være tilgjengelig.

Panasonic har i dag talende Tver. Talen er noe mangelfull, men de viktigste og mest brukte valgene har talestøtte. Dette forutsetter imidlertid bruk av integrerte kort i TV-en. Panasonic TV-ene er et stort framskritt i retning av å gjøre bruken av Tver tilgjengelig for synshemmede.

Teknisk sett ligger alt til rette for at NRK kan tilby synstolking. De vurderer å bruke samme løsning som for distribusjon av lydteksting. Det vil si egne kanaler for utsending av synstolkingen (NRK1 lydtekst, NRK2 lydtekst og NRK3 lydtekst). Tekniske problemer har gjort at NRK flere ganger har måttet utsette oppstarten. NRK har nå som målsetning å starte med lydteksting fra og med februar 2015. Vi anbefaler at de andre TV selskapene i Norge tar i bruk samme løsning som NRK. Dette på grunn av at det kan være forvirrende for brukerne med ulike systemer, og fordi løsningens brukervennlighet er god. Den gjør det enkelt for brukerne å finne og velge ønskede kanaler.

BBC produserte i starten synstolkingen selv, men for om lag ti år siden valgte de å outsource produksjonen og etablere et eget produksjonsselskap. En løsning de i dag er meget tilfreds med. Sky er det eneste av de store TV selskapene i England som produserer synstolkingen selv. SVT i Sverige har valgt en mellomløsning, der de produserer noe selv og kjøper inn resten. Vi anbefaler at TV selskapene samarbeider om hva som skal synstolkes, og at dette gjøres ved å opprette en ekstern gruppe med blant annet representanter fra brukergruppene. Gruppen skal ha en uavhengig rolle. Den skal se på det totale TV tilbudet for alle TV selskapene, og ut fra dette legge føringer for hva som skal prioriteres.

Nye plattformer og tjenester som IPTV, Video on demand og nett TV gjør at TV tilbudet er under stor endring. Både teknisk og juridisk sett er det derfor viktig at tilbudet om synstolking justeres i tråd med denne utviklingen. Internasjonalt samarbeid knyttet til felles lovgivning og internasjonale standarder er nødvendig for å sikre gode tilbud om synstolking i framtiden. Som et lite land og med en kort historie i forhold til synstolking anbefaler vi Norge å være en pådriver for internasjonalt samarbeid. Norske myndigheter valgte å gjøre unntak for synstolking i forskriften til Diskriminerings- og Tilgjengelighetsloven. Et unntak som er

uheldig med tanke på at stadig mer av TV tilbudet blir nettbasert. Derfor mener vi det er gode grunner til å revurdere dette unntaket. I stedet bør Norge gå foran internasjonalt å stille krav om at videoer på nettet må synstolkes, og arbeide for at andre land følger etter. Etter vår oppfatning er et slik krav helt nødvendig for å sikre gode tilbud om synstolking i framtiden. Vi ser imidlertid at det er gode argumenter for å gjøre visse unntak fra dette kravet (for eksempel for bruker generert innhold), men at unntakene bør begrenses mest mulig.

Ideelt sett mener vi at det er behovet for synstolking som bør avgjøre om et TV program blir synstolket eller ikke. Realistisk sett vil imidlertid andelen synstolking bli styrt av økonomiske rammer. Ikke minst er dette situasjonen her i Norge, der vi akkurat er i ferd med å etablere et tilbud om synstolking på TV. Vi har foretatt en første vurdering av hvilke kriterier som bør veie tyngst i prioriteringen av hva som skal synstolkes:

1. Behovet for synstolking
2. Programmer i beste sendetid
3. Barne TV
4. Populære programmer
5. Programmer med stor allmenn interesse
6. Programmer med spesiell interesse for synshemmede
7. Økonomi

Basert på disse sju kriteriene bør det foretas en samlet vurdering av hvilke TV programmer som skal synstolkes. Når den eksterne gruppen er etablert, kan en av de første oppgavene til denne gruppen være å foreta prioriteringen.

Kort oppsummert er dermed våre anbefalinger i forhold til synstolking på TV følgende:

1. Norske myndigheter innfører et krav om at norske TV selskaper må synstolke minst ti prosent av sine TV programmer. Kravet må være nådd innen fem år. Følgende opptrappingsplan foreslås: År 1: 1prosent, år 2: 3 prosent, år3: 5 prosent, år 4: 7 prosent og år 5: 10 prosent.
2. Norske myndigheter innfører et krav om at alle former for TV utstyr må være tilgjengelig for funksjonshemmede. WBUs rapport brukes som utgangspunkt for konkretisering av kravene.
3. Nye plattformer og tjenester som IPTV, Video on demand og nett TV gjør at TV tilbudet er under stor endring. Unntaket i forskriften til Diskriminerings- og Tilgjengelighetsloven om synstolking på nett må derfor oppheves. I stedet innføres det visse unntak for kravet om synstolking på nett, for eksempel for bruker generert innhold.

4. Alle TV selskaper i Norge tar i bruk den samme løsningen som NRK har valgt for distribusjon av synstolking. Det vil si bruk av egne kanaler for synstolking.
5. Det opprettes en uavhengig ekstern gruppe med representanter fra blant annet brukerorganisasjonene. Hovedoppgaven til gruppen er å legge føringer for hvilke TV programmer som skal prioriteres.

Prioriteringen av hva som skal synstolkes gjøres ut fra på forhånd definerte kriterier. Et første forslag til Kriterier er listet i prioritert rekkefølge i denne rapporten, men bør gjennomgås og løpende revideres av den uavhengige eksterne gruppen.

2.5 Utvide tilbudet av synstolking av levende bilder på internett

MediaLT har helt siden oppstarten i 1999 arbeidet med de to fagfeltene synstolking og web og universell utforming. Kunnskapen fra dette langvarige arbeidet er oppsummert og systematisert. Videre har vi innhentet informasjon om hvor synstolking på nettet står internasjonalt. Denne kunnskapen er samlet i delrapporten Synstolking på nett[20]

Nesten ingen ting av det som ligger på nettet er synstolket. Dette er et stort tilgjengelighetsproblem, fordi stadig mer av innholdet på nettet består av video og annen multimedia. Forskriften til Diskriminerings og Tilgjengelighetsloven[21] stiller krav om at norske nettstedet skal oppfylle kravene i WCAG 2.0[22] på nivå AA, men synstolking er unntatt. Ingen andre land i verden stiller heller krav om synstolking på nettet. Vi mener at det blir et helt feil signal å gi unntak for all video på nettet. En alternativ løsning hadde vært å opprettholde kravet, men gitt visse unntak. For eksempel at kravet kun gjelder nytt innhold. Videre at tunge aktører som TV selskaper kunne gis visse unntak. For eksempel ved at kun en viss prosentandel av produksjonen behøvde å synstolkes. Vår anbefaling er derfor at Norge endrer forskriften og opphever unntaket for synstolking, men at det gis visse unntak fra kravet (som nevnt over). Dette ville gitt Norge anledning til å lede an på et området der vi ellers har ligget langt bak land det er naturlig å sammenligne med. I tråd med dette bør den anbefalte strategien være å arbeide for at de ordinære tjenestene på nettet (for eksempel Netflix) integrerer synstolking i sitt tilbud. Det vil si at spesialtjenester kun skal fylle rollen som et supplement. I tillegg til lovgivingen bør det forskes på og utvikles løsninger som fremmer synstolking på nettet. Dugnadsprosjektet YouDescribe[23] er et godt eksempel på et slikt prosjekt.

You Describe

Det bør også ses på hvordan leverandører av synstolking kan bidra. Som en del av dette prosjektet utviklet vi i MediaLT derfor nettstedet film for alle. Tanken med nettstedet er å tilby en tjeneste som gjør det enklest mulig å få synstolket en video. Effekten av tiltaket vil

bli testet og evaluert etter dette prosjektets slutt, fordi tjenesten først ble etablert mot slutten av prosjektperioden.

Synstolking på nettet gir noen ekstra muligheter i forhold til endringer i videoens lengde, endringer i lydbildet og tidsfrister. Vi anbefaler at disse mulighetene utnyttes der det er hensiktsmessig. Både nasjonalt og internasjonalt mangler det imidlertid retningslinjer som er spesielt beregnet for synstolking på nettet. I delrapporten Synstolking på nett[20] har vi utarbeidet et forslag til slike retningslinjer. Siden omfanget av videoer på nettet er så stort, er det også nødvendig med noen retningslinjer i forhold til hva som bør prioriteres. Et forslag til slike retningslinjer er også satt opp.

2.6 Legge grunnlaget for varige ordninger som sikrer at all ny norsk film synstolkes.

I 2010 fikk Film & Kino i oppgave av Kulturdepartementet å etablere en støtteordning for synstolking av norsk film. Det fulgte ingen friske midler med, men Film & Kino skulle prioritere dette innenfor sine ordinære budsjetttrammer. Til nå er 35 norske filmer synstolket. 31 av disse er støttet av Film & Kino. Dette betyr at bare en liten del av de norske filmene de siste fem årene har blitt synstolket. Størstedelen av inntektene til Film & Kino har til nå kommet fra en avgift på salg av DVD film. Dette salget har stupt, og dermed har også inntektene til Film & Kino blitt dramatisk redusert. I takt med dette har også støtten til synstolking blitt gradvis mindre, og våren 2014 ga Film & Kino beskjed om at de ikke lenger kunne prioritere synstolking.

Norsk Filminstitutt (NFI) fikk i 2012 i oppdrag fra Kulturdepartementet å utrede et eventuelt krav om synstolking for filmer som får støtte fra NFI. Med bakgrunn i utredningen konkluderte kulturdepartementet i 2013 med at synstolking foreløpig var for prematurt til å innføre et slikt krav. Vi kontaktet kulturdepartementet, og argumenterte for at dette ikke stemte. Først våren 2014 nådde vi fram med vår argumentasjon. Noe som også hadde sammenheng med to andre forhold:

- Kulturdepartementet ble gjort oppmerksom på at Film & Kino ikke lenger hadde økonomi til å støtte synstolking.
- Filmen blind ble vist med synstolking på kino våren 2014.

Etter kinovisningen av filmen Blind fikk Norges Blindeforbund i samarbeid med MediaLT til et møte med kulturministeren, der den nye tekniske løsningen for synstolking på kino ble demonstrert. Dette førte til at kulturdepartementet i revidert statsbudsjett bevilget 200.000,- kroner til Film & Kino, som ble øremerket støtte til synstolking. Samme beløp ble

øremerket i statsbudsjettet for 2014. Samtidig varslet kulturdepartementet at de i filmmeldingen som kommer våren 2015, vil behandle vilkårene for synstolking i Norge. Det er derfor grunn til å håpe på at kulturdepartementet i filmmeldingen vil foreslå en varig ordning for synstolking av norsk film. Vi mener at det er et legitimt krav at denne ordningen sikrer at all ny norsk film synstolkes. Argumentet om at synstolking i Norge er for prematurt kan i alle fall ikke lenger brukes. Innovative og framtidsrettede løsninger for distribusjon av synstolking i kinosaler er så godt som på plass. Sertifiserte synstolker er utdannet. Det eneste som gjenstår er en varig støtteordning for synstolking av norsk film.

Støtten kan sikres på ulike måter:

- Produsentene pålegges ansvaret for å inkludere synstolking i sine produksjoner.
- Det etableres offentlige støtteordninger som sikrer at synstolking blir inkludert.
- Kombinasjoner av disse.

En kombinasjon er forslaget om at Norsk Filminstitutt stiller krav om at norske filmprodusenter som mottar støtte fra Norsk Filminstitutt inkluderer synstolking i sine produksjoner. Det vil si at midlene til synstolking ikke vil bli øremerket. Noe som kan føre til at kvaliteten på synstolkingen reduseres fordi synstolkingen må prioriteres innenfor eksisterende rammer. Derfor er det helt nødvendig at et slikt krav følges opp av friske midler med føringer om at disse midlene skal brukes til synstolking.

Et annet alternativ er å videreføre ordningen med en øremerket støtte gjennom Film& Kino. Dette vil bidra til å sikre kvaliteten på synstolkingen, men vil i mindre grad trekke med og forplikte filmprodusentene. Uavhengig av hvilke av disse to løsningene som velges, er det aller viktigste at det etableres en offentlig støtteordning. Norsk film er i dag avhengig av offentlig filmstøtte, og dermed vil også synstolking være dette. Vi ser en støtteordning gjennom Norsk Filminstitutt som det beste alternativet. Blant annet fordi denne løsningen i sterkere grad vil være med å bevisstgjøre og forplikte norsk filmproduksjon. Det betinger imidlertid at det opprettes systemer som sikrer kvaliteten. For eksempel et brukerutvalg som evaluerer synstolkingen av utvalgte filmer.

3 Resultater og resultatvurdering

Hovedmålet i prosjektet er nådd. Synstolking har fått gjennomslag på nye arenaer som kino og TV. Et godt grunnlag for synstolking på internett er lagt. Utsiktene er gode for en varig støtteordning til synstolking av norsk film.

Følgende resultater/prosjektleveranser skulle oppnås i prosjektet:

- Kjøpe inn et profesjonelt verktøy for produksjon av synstolking, og opparbeide kunnskap om bruk av dette verktøyet.
- Utvikle Fagplan, kurs og testsystem, og gjennomføre et kurs.
- Utplassere teknisk utstyr for distribusjon av synstolking i en kinosal, og markere den første visningen med bruk av systemet.
- Gjennomføre en studietur til England, og utarbeide en rapport med anbefalinger i forhold til synstolking på TV
- Utarbeide en rapport om synstolking av levende bilder på nettet.
- Foreslå en varig ordning som sikrer synstolking av all ny norsk film.

Alle resultatmålene i prosjektet er nådd. Riktignok er ikke noe teknisk utstyr utplassert i en kinosal. Det ble tidlig klart at det var behov for å finne fram til mer framtidsrettede og brukervennlige løsninger. Løsninger som ikke krevde utstyr eller noe annet fra kinoenes side. Synshemmede kan nå se synstolket film på hvilken som helst kino i Norge. Et resultat som er langt bedre enn det opprinnelige resultatmålet. Se gjennomgangen av de ulike delmålene i kapittel 2 for en mer utførlig behandling av resultatene.

3.1 Nytteverdi

Prosjektet har hatt stor nytteverdi for både prosjektgruppen, søkerorganisasjonen, målgruppen og andre. Spesielt har prosjektet kommet målgruppen til gode. Synshemmede er på god vei til å få et mer likeverdig tilbud av film og TV. Det er viktig i seg selv, men bidrar også til at synshemmede kan delta mer aktivt i samfunnet. For eksempel ved at synshemmede har bedre forutsetninger for samtaler med familie, venner, arbeidskollegaer osv. Om film og TV, som er en av de mest utbredte samtaletemaene i befolkningen.

Prosjektet har styrket Norges Blindeforbunds kunnskap om synstolking. Noe som har ført til et mer slagkraftig interessepolitisk arbeid på området, og til at Norges Blindeforbund blant annet fikk gjennomslag for midler til synstolking i revidert statsbudsjett for 2014. Prosjektet har også gitt medlemmene mer og bedre informasjon om synstolking. Gjennom prosjektet har både NRK og Film & Kino fått muligheten til å holde seg oppdatert på synstolking både nasjonalt og internasjonalt, og på den måten også fått bedret sine beslutningsgrunnlag. Prosjektet har også hatt nytteverdi for kinoer, teatre og andre som i fremtiden skal distribuere synstolking til publikum. De kan nyttiggjøre seg løsninger som er klare for bruk. MediaLT er den eneste private leverandøren av synstolking i Norge. Prosjektet har rustet oss

til å møte framtidige behov, og har hatt avgjørende betydning for våre muligheter til å kunne tilby gode tjenester i årene som kommer.

3.2 Erfaringer og kunnskap

Prosjektet har frambrakt erfaringer og ny kunnskap om en rekke forhold:

- Bruken av profesjonelle verktøy for produksjon av synstolking: Konsekvensen er en mer effektiv og profesjonell produksjon av synstolking, og flere tekniske muligheter.
- Hva et sertifiserende kurs i synstolking bør inneholde: Konsekvensen er en kvalitetssikring av synstolkernes faglige kompetanse, og dermed også av kvaliteten på våre tjenester.
- Nye løsninger for distribusjon av synstolking: Konsekvensen er bedre og mer brukervennlige løsninger, og en utvidelse av synstolking til nye arenaer som kino og teater.
- Synstolking på TV: Konsekvensen er anbefalinger av tekniske løsninger, og et forslag til hvilke TV programmer som bør synstolkes. Dessuten er et framtidig grunnlag for et tilbud med synstolking på TV lagt.
- Synstolking på nett: Konsekvensen er et forslag til retningslinjer for synstolking på nett, og kjennskap til ulike nettbaserte tjenester. Et grunnlag for nye nettbaserte tjenester er også lagt.

3.3 Utnyttelse av resultater

Resultatene i prosjektet er løpende utnyttet til å styrke synstolkingen i Norge. Spesielt gjelder dette for forhåndsinnspilt synstolking, der kjerneområdene er film, kino, TV og internett. Resultatene er også anvendt for å spre informasjon til befolkningen generelt og til synshemmede spesielt om synstolking. Videre for å øve påtrykk i forhold til å få støtte til synstolking av norsk film, og til på sikt å få etablert en varig støtteordning på dette området. Ved siden av målrettede informasjonstiltak vil nettsiden filmforalle.no være viktig i dette arbeidet. Kombinert med den nye tjenesten som er etablert (jamfør underkapittel 2.5), har vi god tro på og vil jobbe hardt for at filmforalle på sikt vil gi større gjennomslag for synstolking på nett.

Økonomisk sett har også prosjektet hatt betydning. Det hjalp oss til å initiere nye prosjekter, og resultatene ga oss gjennomslagskraft i forhold til å få øremerket støtte til synstolking av norsk film. Skal den faglige kvaliteten på synstolkingen opprettholdes, må det være et tilstrekkelig økonomisk grunnlag for å arbeide med synstolking i Norge. Resultatene i prosjektet har gitt oss et godt fundament for å jobbe videre med å sikre dette økonomiske grunnlaget.

3.4 Overføringsverdi og distribusjon av resultater

Kompetansen vi har ervervet oss i dette prosjektet har overføringsverdi til andre fagområder vi arbeider med. Den har derfor styrket vårt øvrige arbeid innenfor fagfeltet teknologi og universell utforming generelt og web og universell utforming spesielt. Resultatene i prosjektet har også overføringsverdi i forhold til tilrettelegging av film og TV for andre grupper av funksjonshemmede. Noe som blant annet er demonstrert i UNIFILM-prosjektet[14].

Det er jobbet aktivt med å publisere resultater fra prosjektet:

- Det er opprettet egne nettsider for prosjektet, og nettsidene medialt.no, synstolking.no og filmforalle.no er brukt for å spre informasjon. I tillegg har vi anvendt vårt eget nyhetsbrev.
- Øvrige prosjektgruppede medlemmer har publisert stoff via sine informasjonskanaler. Spesielt har Norges Blindforbund vært aktive, og informasjon er gått ut via lydavisser, medlemsblad, sosiale medier og så videre. Informasjon er også spredt via andre interesseorganisasjoner for synshemmede.
- Det har vært en rekke oppslag/innslag i norske medier og fagblader; Særlig i forbindelse med kinovisningen av filmen *Blind med synstolking*[16].
- Det er gjennomført målrettede informasjonstiltak mot målgruppen og mot aktører som er i behov av å tilby synstolking. Spesielt kan her to arrangementer trekkes fram: Synstolk kveld for synshemmede i september 2014[24] og frokostseminar om universell utforming av web video i oktober 2014[25, 26].

4 Oppsummering og videre planer

Både hovedmålet og alle delmålene er realisert med godt resultat. FRES-prosjektet har dermed lagt et godt grunnlag for det løftet synstolking i Norge trenger. Et sertifiserende kurs er etablert og nye synstolkere er utdannet. Nye og mer brukervennlige løsninger for distribusjon av synstolking er på plass. Alle forutsetningene for å kunne tilby kvalitetsmessig god synstolking av film er derfor til stede. Det eneste som mangler er en varig støtteordning

for synstolking av norsk film. De gode resultatene i FRES-prosjektet har ryddet av veien alle argumenter om at synstolking i Norge er for prematurt. Utsiktene er derfor gode for at det i kjølvannet av filmmeldingen i 2015 vil bli opprettet en slik støtteordning. Vår anbefaling er at alle norske filmer som mottar støtte fra Norsk Filminstitutt må ha synstolking. Det vil si at dette legges inn som et krav for å motta filmstøtte, men at filmstøtten samtidig utvides slik at filmprodusentene for dekket inn kostnadene ved synstolkingen.

I skrivende stund står vi midt i et gjennombrudd for synstolking på TV. NRK besluttet høsten 2014 å tilby synstolking via sin nettløsning. Samtidig vedtok også NRK at alle nye internt produserte dramaserier skal synstolkes. I FRES-prosjektet er det lagt et grunnlag for å møte dette behovet. Det er kjøpt inn og opparbeidet kunnskap om et profesjonelt verktøy for produksjon av synstolking, og nye synstolker er utdannet. Det er utarbeidet en rapport[17] som viser hvor synstolking på TV står nasjonalt og internasjonalt, og som gir anbefalinger i forhold til tekniske løsninger og hvilke programmer som bør synstolkes.

På tilsvarende måte er det også utarbeidet en rapport om synstolking på nett [19], som viser hvor arbeidet står nasjonalt og internasjonalt. Rapporten foreslår retningslinjer for synstolking på nett, og gir anbefalinger til hvilke videoer på nettet som bør prioriteres. En ny nettside (filmforalle) og tjeneste er etablert, for å fremme synstolking på nett. Det trengs imidlertid drøyt hjelp fra norske myndigheter. Forskriften til Diskriminerings og Tilgjengelighetsloven stiller krav om at norske nettstedene skal oppfylle kravene i WCAG 2.0 på nivå AA, men synstolking er unntatt. Ingen andre land i verden stiller heller krav om synstolking på nettet. Vår anbefaling er derfor at Norge går foran og opphever unntaket for synstolking, men at det i stedet gis visse unntak (for eksempel for bruker generert innhold og gammelt innhold).

Hele prosjektet har vært innrettet mot å ruste opp fagområdet for å sikre en livskraftig og bærekraftig situasjon for synstolking i årene som kommer. Dette har vært gjort gjennom å ta i bruk og sikre kompetanse om profesjonelt utstyr, ved å bygge opp en sertifiserende opplæring/kursing på fagområdet og gjennom å finne fram til gode anbefalinger/løsninger for synstolking på viktige samfunnsområder som film, TV, kino og internett. Fortsatt er imidlertid mye ugjørt i forhold til synstolking i Norge, og vi ligger fortsatt langt bak land det er naturlig å sammenligne med. MediaLT vil i samarbeid med Norges Blindforbund utnytte resultatene i FRES-prosjektet for å prøve å ta igjen så mye som mulig av dette forspranget. Noe vi mener FRES-prosjektet har lagt et godt grunnlag for.

5 Referanser

[1] SVEIP-prosjektet:

<http://www.medialt.no/synshemmede-voksne-og-elektroniske-interaktive-pekeboeker/7.aspx>

[2] Videoboken Fritt fram for Asgeir:

<http://www.medialt.no/product/barn/fritt-fram-for-asgeir/5/5010.aspx>

[3] Lydtekst-prosjektet:

<http://www.medialt.no/lydtekst/9.aspx>

[4] Artikkel om Norges første synstolkede film:

<http://www.medialt.no/news/norges-foerste-synstolkede-film/188.aspx>

[5] Artikkel om studietur til England:

<http://www.medialt.no/news/synstolking-i-england-nummer-1-i-kvantitet-men-mye-aa-hente-paa-kvalitet/857.aspx>

[6] Artikkel om Norges første sertifiserende kurs i synstolking:

<http://www.medialt.no/news/nye-synstolkere-klare-for-opdrag/872.aspx>

[7] Fagplan sertifiserende kurs i synstolking:

<http://www.medialt.no/dokumenter/1193.aspx>

[8] Datakort-prosjektet:

<http://www.medialt.no/datakortet-og-ecdl-pd/142.aspx>

[9] MIKT-prosjektet:

<http://www.medialt.no/mikt-modul-i-ikt-og-tilgjengelighet/230.aspx>

[10] Invitasjon til å bli synstolk:

<http://www.medialt.no/news/vil-du-jobbe-med-synstolking/849.aspx>

[11] Prosjektsidene til prosjektet Film mellom ørene:

<http://www.medialt.no/film-mellom-oerene/679.aspx>

[12] Sluttrapport fra SETT-prosjektet:

<http://www.medialt.no/dokumenter---medialt/1218.aspx>

[13] Sluttrapport fra prosjektet SETT på kino:

<http://www.medialt.no/dokumenter---medialt/1218.aspx>

[14] Prosjektsidene til UNIFILM-prosjektet:

<http://www.medialt.no/unifilm-universelt-utformet-film/1241.aspx>

[15] Rapport om tekniske løsninger for distribusjon av synstolking:

<http://www.medialt.no/dokumenter---medialt/1218.aspx>

[16] Artikkel om kinovisningen av filmen Blind:

<http://www.medialt.no/news/banebrytende-loesning-for-synstolking-paa-kino/879.aspx>

[17] Delrapport: Synstolking på kino:

<http://www.medialt.no/dokumenter/1193.aspx>

[18] Delrapport: Synstolking på TV:

<http://www.medialt.no/dokumenter/1193.aspx>

[19] Artikkel om at NRK starter med synstolking:

<http://www.medialt.no/news/nrk-starter-med-synstolking/902.aspx>

[20] Delrapport: Synstolking på nett:

<http://www.medialt.no/dokumenter/1193.aspx>

[21] Forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/kmd/dok/lover_regler/forskrifter/2013/forskrift-om-universell-utforming-av-inf.html?id=731520

[22] Web content accessibility guidelines (WCAG) 2.0:

<http://www.w3.org/TR/WCAG/>

[23] Prosjektet Youdescribe:

<http://youdescribe.ski.org/rel/>

[24] Invitasjon til synstolk kveld for synshemmede:

<http://www.medialt.no/news/velkommen-til-gratis-synstolk-kveld/889.aspx>

[25] Invitasjon til frokostseminar om universell utforming av web video:

<http://www.medialt.no/news/frokostseminar-universell-utforming-av-web-video/895.aspx>

[26] Artikkel om frokostseminar om universell utforming av web video:

<http://www.medialt.no/news/god-hjelp-i-arbeidet-med-universell-utforming/901.aspx>